

Újjászületés Harasztiban*

Tájház és képtár a szlavóniai szigetmagyarságnak

Az itt látható harashti helytörténeti és néprajzi gyűjtemény több évtizedes kitartó gyűjtőmunkám eredménye. Ezeket az értékes, gazdag szellemi, nyelv-, ének-, zene-, tánc- és tárgyi hagyományokat érdemes és illik megőrizni.

Egyed Illés szentlászlói származású sógorom, földrajz-, történelemtanár kijelentette: Ha nyelvtudósok messzi földről képesek idejönni, a szlavóniai magyar nyelvjárást tanulmányozni, akkor ennek értéke van és ezt a nyelvjárást nem szabad elhagyni, elfelejteni. A 70-es években néprajzosok egész hada lepte el a falut: Halász Berkes Eszter, Martin György (néptánc), Gáborján Alice (tárgyi néprajz-textil), Gárai Ákos, Vencsekei István (fotó), Penavin Olga (nyelvi néprajz, nevéhez kötődik a szlavóniai – kórógyi szó-tár) és sokan mások.

Köszönetet mondok a harashti református egyháznak és vezetőinek, többek között Szenn Péter lelkipásztornak, Pozsár János gondnoknak, presbitereknek és másoknak, akik felismerték, támogatták és felkarolták népünknek, a szlavóniai magyarságnak az ügyét: lehetővé tették egy tájház létesítését.

A szlavóniai szigetmagyarság református falvai: Harashti, Kórógy, Rétfalu és Szentlászló, ősi honfoglaláskori eredetű települések és azonos kulturkörhöz tartoznak. A harashtiak pl. Botond nemzetségéből származtatják magukat. Nem vagyok néprajzszakos, de kötelességemnek éreztem és tartottam, hogy a szlavóniai magyarság gazdag tárgyi néprajzi értékeit, kincseit begyűjtsem az utolsó órában és átmentsem a jövő generációnak, abban a reményben, hogy akinek múltja van, jövője is lesz.

Az 1980-as években a szabadkai tanítóképző főiskolán Varga Péter igazgató engem mint képzőművész-tanárt, Baranya szülöttét, egykori harashti lakost bízott meg egy szemináriumi nap megszervezésével, aminek én eleget is tettem, azzal, hogy a harashti néprajzi gyűjtemény megnyitó ünnepségét is bevettem a programba. Akkor már több évtizede dolgoztam a gyűjtemény összeállításán; ugyanis, csaknem minden hétvégémet ott töltöttem. A helybeliek mind azt kérdezték, miért és kinek csinálom ezt a nagy munkát. Válaszom az volt, hogy maguknak csinálom, mire

ők csak legyintettek, mondván, hogy nem kell ez senkinek. Mikor aztán a tanítóképzősök megjelentek több autóbusszal, többszáz hallgatóval és az előkelő tanári karral, a falu népe teljesen ledöbbsent, hogy hát mégiscsak kell ez valakinek. Minekutána már büszkék voltak a gyűjteményre.

1989-ben négy művészársammal meglátogattuk Harasztit és egy általam már rég megálmodott művésztelep alapjait vetettük meg. Megszülettek az itteni ihletésű első alkotások.

Az alapítótagok a következők voltak: néhai Torok Sándor, Molnár Imre, Penovác Endre, Zsáki István, Boros György, Szajkó István és jómagam mint festőművészek, valamint Basch István és ifjú Novák Mihály fotóművész.

Sajnos, ezekután a balkáni testvérháború megszakította a beindult művésztelep folytonosságát, további elképzeléseimet, terveimet megghiúsította. Néprajzi gyűjteményemet erősen megtizedelték. Megvámolták a szőtéseket, eltűntek a festett tányérok, régészeti tárgyak: kőbalták, szakóca stb. Közel 30 db. remek harashti ihletésű olajfestményemnek lába kelt. A paplak, ahol a gyűjteményem el volt helyezve, csúnyán megrongálódott. Már amikor a háború szelét megsejtettem, salamoni döntést hoztam. Tekintélyes gyűjteményem egyes darabjait ideiglenesen elmentettem a szabadkai, zentai, makói, hódmezővásárhelyi múzeumokba és családom tagjainak otthonába, és még a mai napig is ott vannak.

Most végre úgy érzem, hogy új és szabad szelek szárnyán megvalósíthatóvá válnak álmaim. Lelki szemem előtt már megsejtem a képző- és iparművészek, fafaragók alkotását, írók és zeneművészek tevékenységét. Szunnyadozó kultúránkat ébreszteni, hagyományainkat visszaállítani, fönixmadárként hamvaiból újjáéleszteni szeretném, pl. a nagymúltra visszatekintő kézművességeket, szövést, csipkeverést stb.

Tizenéves koromban Levente bátyám érdeklődésemet figyelve megjegyezte: „E fiúból múzeumigazgató lesz”. Egyetemista koromban szobatársaim mondták: „Hunor, te olyan vagy, mint az őseMBER; mindent gyűjtesz!” Néprajzi gyűjteményem mellett a régi pénz-, bélyeg-, jelvény- és művészi képgyűjteményemet is Ha-

rasztinak, szép gyermekkorom színhelyének adományozom.

Képgyűjteményemmel egy leendő galéria alapját kívánom megteremteni, amely alapul szolgálhat ahhoz, hogy megpályázhassunk egy olyan összeget, amelyből egy eredeti, faragott gerendás, talpfás helybeli jellegzetes házra telne. Ebben működne a művésztelep és a kézművesség és a galéria anyaga is elhelyezhető lenne. A gyűjtemények darabszámát jelen pillanatban nem tudjuk meghatározni, mivel azok még gyarapodhatnak. Merész álmaim megvalósulásához Isten segítségét kérjük.

Most idézem gondnokunk, Pozsár János egykori iskolatársamnak és játszópajtásomnak a szavait: „Mi nem az emberekben, hanem Istenben bízunk, hisz őbenne sohasem csalatkoztunk!”

Javasolom, legyen ez a ház a helytörténeti gyűjtemény, a hagyományápolás, a művészetek, a béke és barátság háza.

Nagy köszönettel tartozom még Paprika Magdus és Rapcsák Éva kórógyi asszonyoknak az ősi szövés-technika utolsó művelőinek, akik a szövőszéket beállították, továbbá Raj Rozáliának és Nagy Istvánnak a szabadkai Folklórközpont vezetőinek, akik elláttak jó tanácsokkal valamint dokumentálták a szlavóniai gyönyörű szőttesek egy részét. Kopasz Gizella fazekasnak, hogy elkészítette azt az elveszett neolitikorbeli korongozott, mázatlan cserépedény- rekonstrukciót, ama rajzom alapján, amelyet én gyermekkorom óta emlékezetemben hordozok.

Továbbá köszönetet mondok Basch István, Boros Görgy, Molnár Imre, ifjú Novák Mihály, Szajkó István, Zsáki István művész kollégáknak alkotásaiért, amelyeket a leendő harashti galériának adományoztak.

Zárszóként Isten áldását kérjük eddigi munkánkra és segítségét további szép, hasznos terveink megvalósítására.

* Elhangzott 2010. október 2-án a harashti tájház megnyitóján